
ДИДАКТИКА ТА МЕТОДИКА

УДК 316.061–057.87

Галина Бондаренко

АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТА – МАЙБУТНЬОГО
СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА

У статті розглянуто проблему адаптації студентів-першокурсників. З'ясовано зміст поняття «адаптація». Висвітлено фактори, які являються ключовими при акомодатії молодих людей до нових умов навчання, спілкування, розвитку. Охарактеризовано індивідуальні особливості молодої людини, що впливають на адаптацію. Розкрито значення сім'ї для успішної адаптації першокурсника. Розглянуто властивості, якими повинен володіти викладач, співпрацюючи зі студентом. Проаналізовано вплив колективу на особистість. Визначено напрями роботи щодо кращої адаптації студентів.

Ключові слова: студент, соціальний педагог, адаптація, навчальний заклад, фактори.

Поняття «соціальний педагог» сьогодні тісно увійшло в наше життя. Для когось воно асоціюється з педагогікою, для деякого – з підтримкою, а дехто поєднує його з поняттям «супровід». Однак, під цим поняттям варто розуміти діяльність окремої людини, яка спрямована на допомогу тим, хто попав у складне життєве становище і потребує підтримки та допомоги.

Сьогоднішня українська освіта особливо потребує фахівців спеціальності «соціальний педагог». Актуальність даного питання визначається у нормативно-правових документах, які регламентують діяльність педагогічної сфери (Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», Концепція педагогічної освіти, Національна доктрина розвитку освіти України у ХІІІ ст.). Однак, щоб стати фахівцем, потрібно пройти довгий шлях, початок якого – студент першого курсу.

Аналіз сучасних досліджень як у теорії, так і на практиці дозволяє стверджувати, що проблема становлення студента-першокурсника є актуальною та багатоаспектною. Так, психологічні аспекти становлення особистості студента розглядали Н. В. Шулдик та Г. О. Шулдик, питання створення сприятливих умов для адаптації студента розкрито у дослідженнях О. О. Кравченко, психосоціальні чинники адаптації молодої людини охарактеризовано у розвідках В. П. Казміренко [2; 3; 6].

Адаптація студента-першокурсника у вищому навчальному закладі є важливим складовим елементом у системі навчальної діяльності.

Унаслідок того, що процес адаптації надзвичайно динамічний, він набуває ґрунтового значення.

Метою статті є дослідження факторів, які впливають на адаптацію студента.

Система підготовки майбутнього соціального педагога включає ряд вимог, що націлені на сформованість світоглядних установок манери його професійної діяльності, які умовно можна поділити на:

- вимоги до знань і вмінь з дисциплін предметної підготовки, яка забезпечується лекційними курсами з соціальної педагогіки, методик і технологій соціально-педагогічної діяльності та ін.;
- вимоги до знань і вмінь з дисциплін психолого-педагогічної підготовки, яку забезпечують загальна педагогіка, вікова психологія, соціальна психологія, педагогічна психологія та ін.;
- вимоги до знань і вмінь з дисциплін медико-біологічного напрямку, що виявляють знання з валеології, безпеки життєдіяльності та охорони праці в соціально-педагогічній сфері;
- вимоги до знань і вмінь з дисциплін загально-культурологічного спрямування, що забезпечуються основами знань з філософії, соціології, культурології, права і т.п.;

При підготовці майбутнього соціального педагога варто розуміти, що основний вид його діяльності полягатиме у:

- наданні допомоги дітям, які потрапили у скрутне життєве становище;
- створенні сприятливих педагогічних умов для розвитку, виховання та освіти дітей;
- налагодженні співробітництва з батьками з питань виховання дітей.

Виходячи з вищесказаного, можна констатувати, що чим скоріше молода людина адаптується до нових умов навчання, тим швидше включиться у навчальний процес (за умови, що вона, в першу чергу сама цього прагне). А відповідно, і якість навчання буде вищою.

З'ясуємо, що ж таке «адаптація».

Адаптація (лат. *adapto* – пристосовую) — пристосування, процес пристосування до мінливих умов зовнішнього середовища; пристосування будови і функцій організмів до умов навколишнього середовища [5].

Одним із різновидів адаптації є соціально-психологічна, яка являє собою «пристосуванням індивіда під групові норми, й навпаки – інтереси соціальної групи до окремого індивіда даної групи» [5].

Кожна молода людина по-різному відноситься до одних і тих же подій. Однак, пристосування до нових умов навчання, спілкування, розуміння, вміння реалізовувати силу, енергію та інтелект у вищому навчальному закладі загалом для кожного першокурсника розпочинаються з однакових труднощів. На процес успішної адаптації до нового

середовища впливає ряд факторів. Серед них можна виділити:

- індивідуальні (особистісні вміння студента призвичаїтися в колективі одногрупників);
- фактори зовнішнього впливу (підтримка батьків, розуміння викладачів, вплив колективу, побутова адаптація).

Зупинимось на кожному факторі окремо.

До особистісних вмінь можна віднести стійкі властивості характеру молодшої людини, які можуть впливати на стани, викликані тією чи іншою ситуацією. Властивості характеру можуть бути як позитивні, так і негативні.

Так, негативною рисою, в першу чергу, може виступати тривожність. Вона викликана тим, що студент, як правило, знаходиться далеко від домівки, в чужому місті, з незнайомими людьми. Адаптація ж першокурсника, який розпочав навчання у вищому закладі рідного міста, проходить швидше і з меншими проблемами. Також, якщо студент проживає в гуртожитку, процес адаптації скоротиться і матиме вдаліші наслідки.

Другою особистісною рисою, що негативно впливає на процес адаптації є невпевненість у собі. А це може бути причиною загальної низької самооцінки, що в свою чергу не дасть молодій людині проявити себе.

Важливими психолого-педагогічними умовами подолання труднощів адаптації студентів до навчання у вузі виступають особистісні фактори, що можуть викликати дезадаптацію. В її основу покладено відмінності шкільного та студентського колективів з одного боку, «недосконалі» професійні мотиви – з іншого.

Однак, варто відмітити, що, обираючи спеціальність «соціальний педагог», абітурієнти дещо розуміють специфіку даної професії, і їм вже притаманна така риса як толерантність (позитивна риса). А це, в свою чергу, сприяє легшій соціалізації в новому колективі (в даному випадку в колективі одногрупників).

Вступивши до вищого навчального закладу, студент всебічно відчуває підтримку близьких, яка має як матеріальне підґрунтя, так і психологічне. Роль сім'ї у житті студента – відповідальна і беззаперечна. Адже батьки були першими вихователями, які зміцнювали і загартувували дитину, розвивали її здібності, виховували тягу до знань, навчали працювати. Сім'я реалізовувала розумове, моральне, естетичне та фізичне виховання. І саме батьки були першими порадиниками щодо вибору майбутньої професії. Довіра батьків молодій людині – перший крок до успішної адаптації, яка в подальшому проявиться у якісному навчанні.

Таким чином, наскільки студент міцно відчуватиме підтримку сім'ї, тим позитивніше даний фактор сприятиме його соціалізації в нових умовах.

Як показує практика, особливий психологічний аспект в адаптації першокурсника відводиться викладачам. В основу стосунків між студентом і викладачем покладено:

- принципи співробітництва та співдружності;
- створення у навчальному процесі наряду, що веде до успіху, реалізуючи можливості як студента, так і викладача, розвиваючи при цьому їхній особистісно-професійний потенціал.

Говорячи про підготовку майбутніх соціальних педагогів, варто наголосити, що дана підготовка полягає у формуванні гуманістичної спрямованості педагогічної діяльності майбутнього фахівця. Під гуманістичною спрямованістю розуміється набуття навиків ставлення до людини як найвищої цінності. Тобто викладач, який працює з майбутнім соціальним педагогом:

- використовує методи навчання та виховання, зорієнтовані на гуманізм, доброту, чуйність, розуміння і т.п.;
- відчуває емоційний стан студента, працюючи з індивідуальною винятковістю для нього.

Важливого значення для вдалої адаптації молоді людини в новому колективі набуває сам колектив. При цьому, варто наголосити, що першокурсник потрапляє, так би мовити в «подвійний колектив». З одного боку – це колектив одногрупників, з іншого – колектив факультету.

Від того, наскільки студент зможе поєднати власні інтереси з колективними, залежатиме його успіх.

Серйозним фактором, що має значення для студента-першокурсника, виступає побутова адаптація. Оскільки більшість студентів, як вже зазначалося вище, є іногородніми, то вирішення даного питання (тобто пристосування до нових умов) сприятиме рішенню багатьох питань, які виникають в повсякденному житті. Пояснення досить просте: налагоджена побутова адаптація:

- сприятиме розв'язанню різних проблем у формуванні певних навичок і звичок, спрямованих на відносини між студентами-одногрупниками поза навчальним закладом;
- охоплюватиме різні відносини студента, що складаються в сім'ї, стосунки із одногрупниками, знайомими і т.п.

Таким чином, адаптація студентів першого курсу – важливий процес у житті молодих людей. І від того, наскільки оточуючі доброзичливо будуть ставитися до студента, залежатиме швидка успішність адаптації і впевненість у тому, що вибір професії вірний.

Для того, щоб швидше для студента-першокурсника завершився адаптаційний період, а відповідно – успішно розпочався навчальний процес, у вищому навчальному закладі проводять різні заходи:

- перша година куратора,
- посвята в студенти,

- вступна лекція про введення в професію,
- презентація першого курсу,
- організація шефства студентами старших курсів і т.п.

Для того, щоб перша сесія була вдалою, передбачено контроль за відвідуванням занять та проміжна атестація знань.

Все ж таки, навіщо потрібна студенту-першокурснику адаптація? Перш за все, вона необхідна для того, щоб скоротити час, який зазвичай потрібний для того, щоб як найшвидше освоїтися та почати навчатися з максимальною віддачею. Треба зауважити, що адаптація – процес двосторонній: першокурсник пристосовується до нового для нього колективу (одногрупники, студенти старших курсів, викладачі та ін.), колектив пристосовується до нової для нього людини. І від того, наскільки гладко пройде цей процес, багато в чому залежить подальший успіх.

Однак, варто розуміти, що успішна адаптація в першу чергу залежить від самого першокурсника, від його вмінь та прагнень.

Звичайно, у статті розкрито лише окремі аспекти адаптації студента-першокурсника. Подальшого вивчення потребують такі питання, як адаптація студента на міждисциплінарному рівні, надання студентам соціально-психологічної підтримки щодо входження в колектив та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальна психологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук [та ін.]. – К. : Каравела, 2011. – 464 с.
2. Казміренко В. П. Програма дослідження психосоціальних чинників адаптації молоді до навчання у ВНЗ та майбутньої професії / В. П. Казміренко // Практична психологія та соціальна робота. – 2004. – № 6. – С. 76–78.
3. Студентська родина ФСПО / укл. Оксана Кравченко, Ольга Мазур та ін. – Умань : ВЦ «Софія», 2013. – 200 с.
4. Підготовка майбутнього вчителя для впровадження педагогічних технологій : навч. посібник / [за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти]. – К. : Видавництво А.С.К., 2003. – 240 с.
5. Словник іншомовних слів / [за ред. О. С. Мельничука]. – 2-е вид. – Київ : Головна редакція УРЕ, 1985. – 966 с.
6. Шулдик Н. В. Становлення особистості студента: психологічний аспект : навч. посібник / Н. В. Шулдик, Г. О. Шулик. – Київ : Інтерлінкт, 2004. – 220 с.